

شماره ۱۹۳۴۰۰/ت ۵۶۸۳۵ هـ ۱۴۰۲/۱۰/۲۳

تصویب نامه در خصوص سند ملی توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه های غیررسمی

وزارت راه و شهرسازی - وزارت کشور - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

وزارت جهاد کشاورزی - وزارت امور اقتصادی و دارایی

سازمان برنامه و بودجه کشور - سازمان اداری و استخدامی کشور

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور - معاونت رییسجمهور در امور زنان و خانواده

هیئت وزیران در جلسه ۱۴۰۲/۱۰/۱۰ به پیشنهاد مشترک وزارتخانه های راه و شهرسازی، کشور و تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان برنامه و بودجه کشور و به استناد جزء (۳) بند (الف) ماده (۱۲۰) و بند (الف) ماده (۵۹) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵ تصویب کرد:

۱. سند ملی توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه های غیررسمی (به شرح پیوست که تأیید شده به مهر دفتر هیئت دولت است) از تاریخ ابلاغ این تصویبنامه، مرجع تعاریف مشترک و مبین اهداف، اصول، راهبردها و سیاستگذاریهای بخشی و فضایی در سکونتگاه های غیررسمی خواهد بود.

۲. در راستای تحقق اهداف، راهبردها و سیاستهای سند موضوع بند (ا) این تصویبنامه، موارد زیر ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این تصویبنامه انجام میشود:

الف - وزارت راه و شهرسازی مکلف است با همکاری وزارتخانههای کشور و

تعاون، کار و رفاه اجتماعی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و سایر دستگاههای مربوط، سیاستهای اجرایی و راهکارهای پیشگیری و پیشگیری، شهرسازی در استطاعت و تأمین مسکن گروههای کمدرآمد (مسکن اجتماعی، مسکن در استطاعت، مسکن تدریجی و غیره) را تدوین کند و مراجع ذیربط (ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار و شورای عالی شهرسازی و معماری حسب مورد) پس از دریافت، حداکثر ظرف سه ماه، آنها را بررسی، تصویب و ابلاغ کنند.

ب - وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلف است با همکاری وزارتخانههای راه و شهرسازی و کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، معاونت‌های توسعه روستایی و مناطق محروم کشور و معاونت رییسجمهور در امور زنان و خانواده و دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار، بستههای سیاست اجتماعی جامع، فراگیر و مکانمحور را در چهارچوب قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳ و سایر قوانین و اسناد مصوب مرتبط تدوین کند و شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی پس از دریافت، آنها را ظرف سه ماه بررسی، تصویب و ابلاغ کند.

پ - وزارت راه و شهرسازی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند با همکاری وزارتخانههای امور اقتصادی و دارایی، کشور و تعاون، کار و رفاه اجتماعی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، بستههای سیاستی تأمین مالی و بهسازی مسکن گروههای کمدرآمد (با تأکید بر استطاعتپذیری و بانکپذیری) را تدوین کنند و شورای پول و اعتبار پس از دریافت، آنها را حداکثر ظرف سه ماه بررسی، تصویب و ابلاغ کند.

ت - بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مکلف است با همکاری وزارتخانههای راه و شهرسازی، کشور، وزارت جهاد کشاورزی و معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور، چهارچوب طرحهای منظومه روستایی را به منظور توسعه یکپارچه روستایی - شهری، حفظ و جذب جمعیت در روستاها و تحقق اهداف سند موضوع بند (ا) این تصویبنامه، بازنگری و طرحهای فوقالذکر را تا پایان مدت قانون برنامه هفتم توسعه در تمامی استان ها اجرا کند.

ث - وزارت کشور (سازمان امور اجتماعی کشور و سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور) مکلف است با همکاری وزارت راه و شهرسازی (شرکت بازآفرینی شهری ایران) دستورالعمل تشکیل، شرح خدمات و ضوابط ناظر بر نهادهای توسعه و دفاتر تسهیلات (ویژه سکونتگاههای غیررسمی) محله را تهیه کند و پس از تصویب ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار آن را اجرا نماید.

۳. شوراهای برنامه‌ریزی و توسعه استانی مکلفند برنامه‌های پیشنگری و پیشگیری و توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاههای غیررسمی مصوب ستادهای استانی بازآفرینی شهری پایدار را با درج بودجه‌های مورد نیاز در موافقتنامه تبادلشده با دستگاه ها و در چهارچوب اعتبارات مصوب مربوط ابلاغ کنند. این برنامه‌ها به صورت زیر تهیه و اجرا خواهند شد:

الف - ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار موظف است شیوهنامه تهیه و تصویب برنامه‌های این بند و اجزای بند (ب) را تهیه و ابلاغ کند.

ب - ادارات کل راه و شهرسازی استانی (دبیرخانه ستادهای استانی بازآفرینی شهری پایدار) با همکاری کارگروه‌های «زیربنایی، توسعه روستایی، عشایری، شهری و آمایش سرزمین و محیط زیست» و «اجتماعی، فرهنگی، سلامت، زنان و خانواده» شوراهای برنامه‌ریزی و توسعه استانی، مسئول تهیه برنامه استانی پیشنگری و پیشگیری و توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاههای غیررسمی به تفکیک شهرستان، مناطق و مجموعه‌های شهری هستند.

پ - ستادهای شهرستانی بازآفرینی شهری پایدار با همکاری کمیته برنامه‌ریزی شهرستانها (به ریاست فرماندار مربوط)، مسئول اجرای برنامه جامع اقدام مشترک پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و ساماندهی (مصوب ستادهای استانی بازآفرینی شهری پایدار) هستند.

ت - ستادهای شهرستانی بازآفرینی شهری پایدار (از طریق دبیرخانه) مسئول تهیه برنامه جامع اقدام مشترک شهر و محله‌های سکونتگاههای غیررسمی بر اساس برنامه‌های پیشنگری و پیشگیری و توانمندسازی و ساماندهی (اسناد فرادست استانی و شهرستانی) هستند و مکلفند با همکاری نهادهای مدنی و مردمی فعال در محله، این برنامه را تهیه و از ظرفیت آنها در این خصوص استفاده نمایند.

ث - با هدف هماهنگی و همافزایی برنامه‌ها، طرحها (پروژه‌ها)، تمامی اقدامات

تسهیلگری، توسعهبخشی و نهادسازی در سکونتگاههای غیررسمی باید در چهارچوب برنامههای پیشنگری و پیشگیری و توانمندسازی و ساماندهی انجام شود.

۴. وزارت کشور مکلف است اختصاص اعتبار برای توانمندسازی و ساماندهی محلهها و محدودههای سکونتگاههای غیررسمی کشور را متناسب با جمعیت ساکن در آنها در بخشنامه بودجه سنواتی و تحت عنوان تکالیف بودجهای به شهرداریها ابلاغ کند.

تبصره - سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور موظف است گزارش بودجه و عملکرد شهرداریها را در حوزه ساماندهی سکونتگاههای غیررسمی به صورت سالیانه اخذ و در ستاد ملی بازآفرینی پایدار ارائه نماید. شهرداریها نیز گزارش عملکرد شش ماهه مربوط را به دبیرخانه ستاد استان (اداره کل راه و شهرسازی) ارسال میکنند.

۵ - سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور مکلف است با همکاری سازمان اداری و استخدامی کشور، ساختار مرتبط با بازآفرینی شهری پایدار در شهرداریها را ایجاد و ارتقا داده و نیروی انسانی سازمانهای عمران و بازآفرینی فضاهای شهری را متناسب با شرح وظایف آن بازتعریف نماید.

۶ - دستگاهها و نهادهای مرتبط با محرومیتزدایی از جمله بنیاد مستضعفان، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام خمینی (ره)، کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بسیج سازندگی، سازمان اوقاف و امور خیریه و آستانهای متبرکه برنامهها و اقدامات خود در محلهها و محدودههای سکونتگاههای غیررسمی را با ستادهای بازآفرینی شهری پایدار (ملی، استانی و شهرستانی) هماهنگ نموده و گزارش عملکرد مربوط به این موضوع را به صورت سالیانه به ستاد ملی بازآفرینی پایدار ارائه مینمایند.

۷ - وزارت راه و شهرسازی (شرکت بازآفرینی شهری ایران) موظف است با همکاری

وزارت کشور و شهرداریها، محلهها و محدودههای سکونتگاههای غیررسمی در تمامی استانها را منطبق بر مصوبه شماره ۱۱۷/۳۰۰ مورخ ۱۴۰۰/۴/۲۶ شورای عالی شهرسازی

و معماری ایران، حداکثر ظرف دو سال از تاریخ ابلاغ این تصویبنامه، شناسایی و یا بازنگری نموده و دادهها و اطلاعات مربوط را در یک سامانه جامع به صورت یکپارچه ثبت نماید.

تبصره - وزارت راه و شهرسازی (شرکت بازآفرینی شهری ایران) مکلف است با همکاری وزارت کشور و شهرداریها، محلها و محدوددهای واقع در پهنههای پرخطر سکونتگاههای غیررسمی را منطبق بر مصوبه شماره ۱۱۷/۳۰۰ مورخ ۱۴۰۰/۴/۲۶ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران شناسایی کرده و برنامه جابهجایی و اسکان مجدد ساکنان آنها را تا پایان سال اول قانون برنامه هفتم توسعه تهیه و برای تصویب، به هیئت وزیران ارائه نماید.

۸ - شهرداریها (دبیرخانه ستادهای شهرستانی بازآفرینی شهری پایدار) مکلفند بر اساس ارزیابیهای دورههای، محلها و محدوددهای سکونتگاههای غیررسمی ارتقایافته را پس از تصویب در ستاد استانی بازآفرینی شهری پایدار، از اولویت برنامه عملیاتی اقدام مشترک دستگاہها خارج کرده و ادامه فرایند توانمندسازی و ساماندهی را در چهارچوب نظام برنامه‌ریزی و توسعه و عمران شهری پیگیری کنند.

تبصره - دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار موظف است دستورالعمل اجرایی این بند (مشمول بر شاخصهای ارزیابی) را حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این تصویبنامه، تهیه و ابلاغ کند.

۹- دستگاہهای خدماترسان عضو ستادهای بازآفرینی پایدار و شهرداریها مکلفند در چهارچوب قوانین مرتبط و برنامه‌های مصوب توانمندسازی و ساماندهی محلها و

محدودههای سکونتگاههای غیررسمی، خدمات مربوط را ارائه کنند.

۱۰- ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار (از طریق دبیرخانه ستاد) مسئول نظارت بر حسن انجام تکالیف و اقدامات دستگاہها در این تصویبنامه بوده و موظف است گزارش پیشرفت سالیانه را به هیئت وزیران ارائه کند.

۱۱- تمهیدات لازم برای اقدامات فرابخشی و بینبخشی منطبق بر ترتیبات تعیینشده در بند (۲) تصویبنامه شماره

۴۸۶۰۱/۷۴۹۰۰ هـ مورخ ۱۳۹۳/۷/۳ با اصلاحات بعدی آن درخصوص سند ملی راهبردی احیا، بهسازی، نوسازی و توانمندسازی بافتهای فرسوده و ناکارآمد شهری بر این سند نیز حاکم است.

معاون اول رئیسجمهور - محمد مخبر

سند ملی توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی

ماده ۱. در این سند، اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار میروند:

۱. سند ملی راهبردی: سند ملی راهبردی احیا، بهسازی، نوسازی و توانمندسازی بافت های فرسوده و ناکارآمد شهری.

۲. ستاد ملی، استانی و شهرستانی بازآفرینی: ستاد ملی، استانی و شهرستانی بازآفرینی پایدار محدوده ها و محله های هدف برنامه های احیا، بهسازی و نوسازی شهری.

۳. سکونتگاه های غیررسمی: محله ها و محدوده هایی که به طور عمده مهاجران و محرومان را در خود جای داده اند و بدون مجوز و خارج از برنامه ریزی رسمی و قانونی در درون و یا خارج از محدوده های شهرها شکل گرفته اند و واجد شاخصه های مصوبه شماره ۱۱۷/۳۰۰ به تاریخ ۱۴۰۰/۴/۲۶ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران و ماده (۲) این سند هستند .

۴. توانمندسازی: گسترش دायی ها و قابلیت های ساکنان سکونتگاههای غیررسمی با هدف ارتقای کیفیت زندگی خود و مشارکت در فرآیند سامان دهی.

۵. سامان دهی: برنامه ها و اقدامات نظام مند با هدف ایجاد، توسعه و ارتقای زیرساخت ها و خدمات روبنایی، توسعه قلمرو عمومی و بهسازی، مقاوم سازی و نوسازی مسکن و جابه جایی و تجدید اسکان (در صورت وجود مخاطرات طبیعی و انسان ساز) که منجر به توانمندسازی ساکنان و ارتقای کیفیت زندگی و فعالیت در سکونتگاه های غیررسمی می شود.

۶- پیش نگری و پیشگیری: مجموعه سیاست ها، برنامه ها و اقدامات نظام مند در انواع برنامه های توسعه فضایی، اجتماعی، زمین و مسکن گفته می شود که هدف آنها جلوگیری از شکل گیری و رشد سکونتگاه های غیررسمی است .

۷- سیاست اجتماعی: برنامه های هم پیوند در حوزه ی مسکن، تأمین اجتماعی و سایر خدمات (مانند آموزش و بهداشت) است که بر رفاه فرد و خانوار تأثیر مستقیم می گذارد .

۸- شهرسازی در استطاعت: شهرسازی به منظور دسترسی گروه های کم درآمد شهری به مسکن و محیط شهری مناسب .

۹- مسکن در استطاعت: گونه هایی از مسکن مناسب که دهک های متوسط و پایین جامعه توانایی پرداخت هزینه های آن را دارند و عمدتاً با تکیه بر ابتکارات دولت تأمین شود .

۱۰- مسکن تدریجی: یکی از شیوه های تأمین مسکن استطاعت پذیر است که بر اساس فرآیندی برنامه ریزی شده و با مشارکت اجتماع محلی، هسته اولیه (مسکن حداقلی) شکل گرفته و یا به صورت تدریجی و یکپارچه با محیط پیرامون توسعه می یابد.

۱۱- نهاد: قوانین و مقررات، عرف، برنامه ها، هنجارها و رفتار هایی که ممکن است شکل سازمانی یا غیرسازمانی داشته باشند. نهادها مسیر تحول و توسعه ی جوامع را مشخص می کنند .

۱۲- نهادسازی: فعالیت هدفمند گروه ها و سازمان ها برای ایجاد، اصلاح، حفظ (و یا حذف) نهادها برای توسعه است. توسعه جوامع محلی، جلب مشارکت های مردمی، تمرکززدایی و ارتقای نظام برنامه ریزی پایین به بالا از جمله اهداف مهم نهادسازی هستند .

ماده ۲. سکونتگاه های غیررسمی و ساکنان آن ها دارای ترکیبی از ویژگی های زیر هستند:

الف - درجات بالای فقر و محرومیت، پایین بودن سطح نسبی مهارت و تحصیلات، گریز سرمایه ی انسانی و تنزل تدریجی مشارکت و سرمایه ی اجتماعی، آسیب پذیری بالا در برابر تکانه های اقتصادی، اجتماعی و غیره.

ب - گسست کالبدی، نفوذپذیری کم و پیوند ضعیف با شبکه معابر محلی و شهری، سازه های کم دوام و سطح اشغال مغایر با ضوابط رسمی شهرسازی، ابنیه فاقد پروانه ساختمانی (خودرو) یا سند رسمی مالکیت.

پ - غلبه قطعه بندی نامتعارف، محیط زیست ناسالم و بعضاً مستقر در اراضی پرخطر (طبیعی و انسانی ساز) و توسعه ناپذیر.

ت - کمبود خدمات روبنایی و زیرساخت های شهری و محله ای (به خصوص دسترسی به حمل و نقل سریع و ارزان در فاصله مناسب از محل سکونت و کار)، تراکم جمعیتی بالا و کمبود قلمروهای عمومی.

ث - پیوستگی کارکردی با فعالیت ها و خدمات پایه ی شهر اصلی، گریز سرمایه مالی و مازاد اقتصادی و نداشتن خصلت درون زایی، دسترسی ناچیز به نظام های رسمی اعتباری، به رسمیت شناخته نشدن دارایی ملکی و نحوه تصرف و غلبه فعالیت های بخش غیررسمی اقتصاد.

ماده ۳. در چهارچوب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، بیانیه گام دوم انقلاب، سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و سیاست های کلی نظام در امور مسکن و شهرسازی و با استفاده از ظرفیت های سند ملی راهبردی اهداف این سند به شرح زیر است:

الف - پیش نگری و پیشگیری از شکل گیری و گسترش سکونتگاه های غیررسمی در کشور.

ب - کاهش فقر و محرومیت و بهبود شرایط زندگی در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و محیط زیستی.

ج - گسترش قابلیت ها و دارایی های ساکنان سکونتگاه های غیررسمی و زمینه سازی برای قرارگرفتن در مسیر توسعه دانش بنیان و ارزش آفرین.

ماده ۴. در این سند، اصول راهنما به شرح زیر میباشد:

الف) مدیریت یکپارچه و هم پیوندی برنامه ها و اقدامات با برنامه های جامع فضایی

به منظور موفقیت برنامه های پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی، مدیریت یکپارچه در تمام سطوح ملی تا محلی (به جای مدیریت بخشی و پروژه های ناهماهنگ دستگاه های اجرایی) با برنامه های جامع و هم پیوند نهادی، فضایی و کارکردی، ضروری است .

ب) سیاست اجتماعی جامع و فراگیر و در عین حال مکان مند

به منظور پیش نگری و پیشگیری از شکل گیری و رشد سکونتگاه های غیررسمی، وجود سیاست اجتماعی جامع و فراگیر و منطبق بر شرایط مناطق مختلف ضروری است که به طور مشخص، برآوردن نیازهای نهاد خانواده را از لحاظ آموزش، بهداشت، مسکن، بیمه، مددکاری و غیره هدف گیرد، از رفاه صیانت کند و جامعه را برای دستیابی به توسعه دانش بنیان، توانمند سازد .

پ - بسیج سرمایه های انسانی، اجتماعی و اقتصادی درون اجتماعات و جماعات در پیوند با منابع و سرمایه های توسعه بخش بیرونی

درون زایی توسعه سکونتگاه های غیررسمی با شناخت و ایجاد زمینه های گسترش دارایی ها و قابلیت های ساکنان، بکارگیری رویکرد مشارکتی و تقاضامحور و تعامل و همگرایی مثبت با سرمایه های توسعه بخش بیرونی (ظرفیت های نهادی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و غیره) ممکن می شود. برای تحقق این هدف به نهادسازی و ابزارهای نوین برای تجمیع و یکپارچه سازی بهینه ظرفیت های محلی و فرامحلی، منابع دولتی، عمومی و مردمی و جذب سرمایه های خصوصی نیاز است .

ت) قرارگرفتن ساکنان سکونتگاه های غیررسمی در مسیر توسعه دانش بنیان

توسعه دانش بنیان با به کارگیری دانش، آموزش و توسعه فعالیت های دانش پایه به دنبال ارتقای سرمایه انسانی در سکونتگاه های غیررسمی و جلوگیری از تکرار و ازدیاد نابرابری طبقاتی و جغرافیایی است .

ث) تضمین حق اقامت و امنیت سکونت

به رسمیت شناختن حق سکونت نه تنها از لحاظ حقوق شهروندی ضروری است، بلکه رسمیت یافتن دارایی های ساکنان موجب توانمندی اقتصادی و در نتیجه تقویت انگیزه و مشارکت فعال در فرآیند توسعه ی این سکونتگاه ها می شود .

ج) شهرسازی و مسکن در استطاعت

رفع تبعیض از کم درآمدها در نظام برنامه ریزی شهری و مسکن و تدوین ضوابط شهری در حد استطاعت ساکنان و ظرفیت های محلی یکی از پیش نیازهای مهم پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی است .

چ) ارتقای تدریجی مسکن و محله

ارتقای تدریجی و پرهیز از اجرای اقدامات بزرگ مقیاس، اصلی مهم در سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی ضروری است، لذا اقدامات موردنظر باید مبتنی بر توان ها، دارایی ها و قابلیت های ساکنان و بهره مندی از ظرفیت های محلی انجام شود .

ح) اسکان مجدد ساکنان محدوده های در معرض مخاطرات طبیعی و انسان ساز

اجرای این اصل منوط به مذاکره و مشارکت با ساکنان و رعایت حرمت، کرامت و حقوق مادی و معنوی افراد و تضمین تأمین مسکن مناسب است.

خ) تمرکززدایی و تقویت نقش مدیریت محلی

تقویت نقش و جایگاه شهرداری ها، دهیاری ها و شوراهای اسلامی شهر و روستا و نیز بهره گیری از برنامه ریزی مشارکتی و انجمن های مدنی تخصصی برای کارآمدی و موفقیت پایدار اقدامات و برنامه ریزی های اجرایی، ضروری است .

د) حمایت ویژه از خانواده ها و گروه های خاص و آسیب پذیر ساکن در سکونتگاه های غیررسمی توسعه ظرفیت های خانواده ها و گروه های آسیب پذیر (زنان سرپرست خانوار، کودکان، سالمندان و معلولان)، نیازمند برنامه های ویژه حمایتی است .

ماده ۵ - در این سند، اصول نظم بخشی نهادی و سازمانی به شرح زیر است:

الف - فراگیری مقررات و اجتناب از مقرراتگذاری بخشی و نیز بهره گیری حداکثری از ظرفیت های نهادی و سازمانی موجود برای رفع ناکارآمدی و تعارضات نهادی.

ب. التزام به برنامه واحد و مدیریت یکپارچه و اجتناب از طرح (پروژه) محوری و ناهماهنگی سازمانی.

پ. حداکثر تمرکززدایی ممکن در برنامه ریزی و مدیریت اجرایی از سطوح دولتی به سطح مدیریت شهری و خودداری اکید از ایجاد تشکیلات موازی با مدیریت شهری توسط دستگاه های دولتی.

ت. حداکثر هم افزایی ممکن برنامه ریزی با بازار از طریق مدیریت توسعه اقتصادی و اجتماعی به وسیله بخش دولتی و عمومی.

ث. حداکثر بهره گیری ممکن از مشارکت مردم در فرآیند توسعه درون زا سکونتگاه های غیررسمی با توانمندسازی و انگیزه بخشی به آن ها از طریق حل مسائلی چون «بانک پذیر» کردن ساکنان (خانوارها و بنگاه ها) و دیگر شیوه ها به مانند بودجه ریزی مشارکتی.

ج. به کارگیری انجمن های مدنی، سازمان های مردم نهاد و گروه های داوطلب و جهادی مکان محور و موضوع محور در فرآیند توانمندسازی و سامان دهی.

چ. تهیه برنامه های پیش نگر و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی در چهارچوب توسعه پایدار دانش بنیان و سیاست اجتماعی پشتیبان آن.

ح. حداکثر هم پیوندی کالبدی، کارکردی و نهادی برنامه های توانمندسازی و سامان دهی در سطوح کلان (مجموعه و منطقه شهری - استان)، میانی (شهرستان - شهری) و خرد (مناطق شهری - ناحیه - محله).

ماده ۶ - در این سند، راهبردهای مورد عمل به شرح زیر است:

الف - ایجاد مدیریت یکپارچه و نظام برنامه ریزی واحد برای پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی.

ب - به کارگیری اصول توسعه دانش بنیان در برنامه ریزی شهری و برنامه های پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی.

پ - استطاعت پذیرکردن قوانین، ضوابط، سیاست ها و برنامه ها در نظام برنامه ریزی فضایی و مسکن.

ت - به کارگیری سیاست اجتماعی جامع، فراگیر و مکان مند، و پشتیبان توسعه اقتصاد دانش بنیان.

ث - حمایت های لازم از بخش غیررسمی اشتغال برای ارتباط با بازار و اقتصاد شهر و ایجاد زمینه های معیشت پایدار در سکونتگاه های غیررسمی.

ج - پیوند ساختار نهادی ستاد های ملی، استانی و شهرستانی بازآفرینی به سطوح متناظر نظام برنامه ریزی بخشی و فضایی کشور برای هم افزایی و افزایش نفوذ قانونی در جهت پیش نگری و پیشگیری از ایجاد و گسترش سکونتگاه های غیررسمی.

چ - شناسایی، حفظ، تقویت و بهره گیری از ظرفیت ها و قابلیت ها در جهت ارتقای مشارکت و همگرایی تمامی بازیگران و ذی نفعان.

ح - توسعه یکپارچه روستایی - شهری و ارتقای شاخص های اجتماعی، اقتصادی، محیط زیستی و کالبدی روستاها.

خ - توسعه ظرفیت های مدیریت شهری (با انتقال تجربه های موفق سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی) و نهادهای محله ای.

د- به کارگیری برنامه ریزی و بودجه ریزی مشارکتی و دیگر شیوه های مشارکت اجتماعی برای تحقق مشارکت و مسئولیت مدنی شهروندان در فرآیند توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه های غیررسمی .

ماده ۷. در این سند، سیاست ها و احکام نهادی و سازمانی برای توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی، به شرح زیر است:

۱. سطح ملی

الف - این سند مرجع تدوین لوایح، سیاست های اجرایی و مقررات مرتبط با سکونتگاه های غیررسمی است. برای منظور، کارگروه تدوین و تنقیح قوانین و مقررات مرتبط به سکونتگاه های غیررسمی به ریاست معاونت حقوقی رییسجمهور و عضویت دستگاه های اجرایی ذی ربط در آن معاونت تشکیل می گردد. این کارگروه ظرف (۳) ماه پس از ابلاغ این سند، تصویب نامه تنقیحی مقررات مربوط به سکونتگاه های غیررسمی تدوین و تنقیح قوانین این حوزه را تهیه به مراجع ذیصلاح برای تصویب ارائه می کند .

ب- هزینه های برنامه ریزی برای پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی در سطوح ملی، استانی، شهرستانی از فصل «عملیات چندمنظوره توسعه نواحی» پرداخت خواهد شد؛ دیگر هزینه ها نیز همان فصول و روال قبلی را خواهند داشت. در سطح ملی این نهادسازی ظرف مدت (۶) ماه پس از ابلاغ سند توانمندسازی و سامان دهی ضرورت دارد .

۱.۱. ستاد ملی بازآفرینی شهری پایدار

الف - شوراهاى عالی آمایش سرزمین، رفاه و تأمین اجتماعی، شهرسازی و معماری ایران، مسکن، اشتغال و شوراهاى اجتماعى کشور و پول و اعتبار، مصوبات پیشنهادى ستاد ملی بازآفرینی (در زمینه های مرتبط) را پس از دریافت، حتماً مقدور در اولین جلسه شورا بررسی و تصمیمگیری نمایند.

ب. احکام و دستورالعمل درج برنامه های پیش نگر و پیشگیری از ایجاد و گسترش سکونتگاه های غیررسمی در برنامه های توسعه و طرح های آمایش سرزمین و نهادهای لازم برای آنها ظرف (۶) ماه پس از ابلاغ این سند، توسط سازمان برنامه و بودجه کشور و دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی با همکاری وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت راه و شهرسازی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تهیه می شود و پس از تأیید کارگروه تدوین و تنقیح قوانین و مقررات (موضوع بند (الف) بخش (۱) سیاست ها و احکام نهادی و سازمانی این سند (و تصویب ستاد ملی بازآفرینی، در سیر مراحل قانونی بعدی قرار میگیرد.

پ. دستورالعمل تهیه و تصویب برنامه استانی ستادهای استانی بازآفرینی و نهادهای لازم، به منظور پیش نگر و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی در برنامههای توسعه و طرحهای آمایشی سرزمین و کالبدی، به تفکیک هر شهرستان، مناطق و مجموعه های شهری (به عنوان اسناد فرادستی توسعه و برنامه ریزی شهری و روستایی) توسط دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی (شرکت بازآفرینی شهری ایران) با همکاری سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت کشور (معاونت عمران و توسعه امور شهری و روستایی)، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (معاونت رفاه اجتماعی)، وزارت راه و شهرسازی (معاونت های شهرسازی و معماری و مسکن و ساختمان) و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ظرف مدت (۶) ماه پس از ابلاغ این سند تهیه می شود و پس از تصویب در ستاد ملی بازآفرینی در سیر مراحل تصمیمگیری در مراجع ذیصلاح قرار میگیرد.

ت. دستورالعمل تهیه و اجرای برنامهها و طرح (پروژه) های مکان محور پیش نگر و پیشگیری(شهر، شهرستان و منطقه و مجموعه ی شهری) برای جذب اعتبارات عمرانی توسط کارگروهی متشکل از وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و سازمان برنامه و بودجه کشور تهیه و به تصویب ستاد ملی بازآفرینی می رسد .

ث. کارگروه های تخصصی ذیل ستاد ملی بازآفرینی برای رفع کاستی های گذشته و تحقق راهبردهای این سند بازتعریف می شوند. شیوه نامه های مربوط به این موضوع ظرف سه ماه پس از ابلاغ این سند، توسط شرکت بازآفرینی شهری ایران (دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی) تهیه و در ستاد ملی بازآفرینی تصویب می گردد .

ج. ستاد ملی بازآفرینی، از طریق دبیرخانه خود، مسئول نظارت بر حسن انجام اقدامات دستگاہ ها بوده و موظف است سالانه گزارش پیشرفت سند را به هیئت وزیران ارائه کند .

وزارت راه و شهرسازی، از طریق معاونت ها و سازمان های مربوط، با تشکیل کارگروهی مستقر در دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی، اقدامات زیر را در چهارچوب قوانین، ظرف مدت (۶) ماه پس از ابلاغ این سند به انجام خواهد رساند تا پس از تصویب در ستاد ملی بازآفرینی، برای بررسی و تصویب به مراجع مربوط (از جمله شورای عالی شهرسازی و معماری، شورای پول و اعتبار، شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی، شورای عالی جهادسازندگی، عشایر و توسعه روستایی) ارائه شود:

الف - تدوین سیاست ها، ضوابط و راهکار های شهرسازی و مسکن در استطاعت (مسکن اجتماعی، مسکن تدریجی و غیره) به منظور رفع تبعیض از گروه های کم درآمد در برنامه ریزی فضایی و مسکن.

ب - تدوین سیاست ها و چهارچوب های «پیش نگر و پیشگیری» و قواعد آن در برنامه ریزی فضایی (طرح های شهری، هادی شهری، روستایی و مجموعه های شهری).

پ - تدوین بسته سیاستی تأمین مالی و بهسازی مسکن گروه های کم درآمد (با تأکید بر استطاعت پذیری و بانک پذیری) با همکاری وزارتخانه های امور اقتصادی و دارایی، کشور و تعاون، کار و رفاه اجتماعی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.

ت - تکمیل چهارچوب طرح های منظومه روستایی به منظور توسعه یکپارچه روستایی - شهری، حفظ و جذب جمعیت در روستاها و تحقق اهداف این سند از طریق بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با همکاری وزارتخانه های کشور و جهاد کشاورزی، معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور و سایر معاونت های مرتبط وزارت راه و شهرسازی و تهیه طرح های مذکور تا پایان قانون برنامه هفتم توسعه برای تمامی استان ها.

۳.۱. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

این وزارتخانه از طریق معاونت ها و سازمان های مرتبط خود و با همکاری وزارتخانه های راه و شهرسازی و کشور، معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور و معاونت رییسجمهور در امور زنان و خانواده ریاست جمهوری

و دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی، در چهارچوب قوانین، اقدامات زیر را ظرف مدت (۶) ماه پس از ابلاغ سند ملی توانمندسازی و سامان دهی به انجام خواهد رساند تا پس از تصویب در ستاد ملی بازآفرینی، برای بررسی و تصویب به شوراهای مربوط (شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی، شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، شورای پول و اعتبار، شورای عالی جهادسازندگی، امور عشایر و توسعه روستایی و غیره) ارائه شود:

الف - تدوین بسته سیاست اجتماعی جامع، فراگیر و مکان محور در چهارچوب قوانین، مصوبات و اسناد مرتبط (ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی، بسته های صیانتی قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور، قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، سند نظام تأمین اجتماعی چندلایه، سند کار شایسته، قانون هدفمند کردن یارانه ها و غیره).

ب - جایگزینی سرمایه گذاری اجتماعی با سیاست دستگیری از مستمندان با بسته های معیشتی و سایر برنامه های مشابه برای پویایی خانوارها و جماعات محلی در جهت توسعه ی دانش بنیان.

تبصره - در سرمایه گذاری اجتماعی آموزش باید برای توانمندسازی افراد، بلکه برای مشارکت اجتماعی، مسئولیت های اجتماعی و غیره باید در دستور کار قرار گیرد .

پ - تدوین قواعد سیاست اجتماعی مکان محور (کف حمایت اجتماعی) بر اساس موارد مندرج در بندهای (الف) و (ب)، در سطوح ملی، استانی، شهرستانی، شهری و روستایی .

۴.۱. وزارت کشور

وزارت کشور در فرآیند نهادسازی، «اجرای سیاست عمومی دولت به منظور پیشبرد برنامه های اجتماعی، اقتصادی و عمرانی»، «هماهنگی و هدایت استانداری ها برای تحقق سیاست های عمومی و برنامه های دولت»، «هماهنگی در جهت توسعه امور عمرانی شهرها و روستاها، هدایت و پشتیبانی فنی - اجرایی شهرداری ها و دهیاری ها و نظارت بر اجرای قوانین و مقررات مربوط به آنها» و «هدایت و راهبری و پشتیبانی شوراهای اسلامی و نظارت بر فعالیت آن ها» . را برعهده دارد. در این راستا هماهنگی ها، هدایت ها و پشتیبانی از تحقق سیاست ها و برنامه های سند ملی توانمندسازی و سامان دهی، به خصوص در سطوح استانی، شهرستانی، شهری و روستایی و اقدامات زیر برعهده ی وزارت کشور و سازمان های متبوع آن است:

الف - هدایت و پشتیبانی از هم پیوندی ستاد استانی بازآفرینی با شورای برنامه ریزی و توسعه استان برای تهیه برنامه های پیش نگری و پیشگیری و گنجانده شدن آن در طرح های آمایش با محوریت شورای برنامه ریزی و توسعه استان.

ب - هدایت و پشتیبانی از تهیه برنامه جامع پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و ساماندهی به تفکیک شهرستان با مسئولیت فرمانداری و مشارکت ستاد شهرستانی بازآفرینی و کمیته برنامه ریزی شهرستان.

پ - پشتیبانی از تدوین برنامه های راهبردی مدیریت یکپارچه پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی در سطح شهرها، مناطق و مجموعه های شهری از طریق سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور) مطابق دستورالعمل های موجود وزارت کشور به نحوی که شهرداری ها نقش خود در «برنامه اقدام مشترک» را به نحو شایسته ایفا نمایند.

تبصره - سازمان های عمران و بازآفرینی فضاهای شهری شهرداری ها مسئولیت پیگیری اجرای این حکم را به عهده دارند و در شهرهایی که این سازمان شکل نگرفته است، واحدی برای پیگیری و ایفای این نقش تعیین می گردد .

ت - هدایت و پشتیبانی از تشکیل و فعالیت نهادهای توسعه و دفاتر تسهیلگری محله با هدف توانمندسازی ساکنان، مدیریت هماهنگ و توسعه یکپارچه، برنامه ریزی و بودجه ریزی مشارکتی، ارتقای کیفیت کالبدی، همگرایی ذی نفعان (مسئولان محلی، نهادهای حمایتگر، تشکل های اجتماعی، شبکه خیران، گروه های داوطلب مردمی) و غیره.

ث - هماهنگی و هم افزایی در سیاست ها، برنامه ها و اقدامات پیشگیری و مقابله با پدیده ها، آسیب ها و مشکلات اجتماعی در سکونتگاه های غیررسمی از طریق سازمان امور اجتماعی کشور .

۵ - سازمان برنامه و بودجه کشور

سازمان برنامه و بودجه کشور در چهارچوب قوانین، اقدامات زیر را برعهده دارد:

الف - نهادسازی لازم با مشروط کردن تخصیص بودجه به تهیه و تصویب برنامه ها و طرح (پروژه) های مربوط به پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی از ابتدای سال دوم برنامه هفتم توسعه.

تبصره - به منظور فراهم شدن فرصت کافی برای تدوین برنامه جامع و نهادسازی مدیریت یکپارچه، سال اول برنامه هفتم توسعه، اختصاص بودجه در چهارچوب اعتبارات مصوب مربوط، از فصل «عملیات چندمنظوره توسعه نواحی» انجام میشود.

ب - یکپارچه سازی و تصویب برنامه ها در شورای برنامه ریزی و توسعه استان از طریق کارگروه های «زیربنایی، توسعه روستایی، عشایری، شهری و آمایش سرزمین و محیط زیست» و «اجتماعی، فرهنگی، سلامت، زنان و خانواده» و ستاد استانی بازآفرینی، به نحوی که کارگروه های مذکور به محل تلاقی برنامه ریزی و مدیریت پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی با برنامه های توسعه و آمایش استان تبدیل گردد.

پ - مشخص کردن سهم سکونتگاه های غیررسمی در چهارچوب برنامه اقدام مشترک به منظور تأمین منابع و تخصیص اعتبارات از طریق کمیته برنامه ریزی شهرستان.

۲. سطح استانی

الف - براساس دستورالعمل و شیوه نامه مصوب ستاد ملی بازآفرینی، ستادهای استانی بازآفرینی از طریق دبیرخانه های خود (ادارات کل راه و شهرسازی استانها) با همکاری کارگروه های «زیربنایی، توسعه روستایی، عشایری، شهری و آمایش سرزمین و محیط زیست» و «اجتماعی، فرهنگی، سلامت، زنان و خانواده» در سال اول قانون برنامه هفتم توسعه، نسبت به تهیه برنامه استانی پیش نگری و پیشگیری و توانمندسازی و سامان دهی به تفکیک هر شهرستان، مناطق و مجموعه های شهری (به عنوان اسناد فرادستی توسعه و برنامه ریزی شهری و روستایی) اقدام خواهند کرد. تخصیص بودجه های مربوط به استان ها از سال دوم برنامه هفتم توسعه منوط به

تهیه این برنامه ها خواهد بود. مصوبات ستادهای استانی بازآفرینی در مورد این برنامه ها توسط شورای برنامه ریزی و توسعه استان ها تصویب و نیز در طرح های آمایش استان گنجانده خواهند شد. شرکت بازآفرینی شهری ایران و دیگر دستگاه ها و سازمان ها و نهادها خارج از این برنامه ها مجاز به انجام هیچ اقدام مستقلی برای پیش نگر و پیشگیری، توانمندسازی و سامان دهی و سایر برنامه های مشابه نیستند. بدین منظور در برنامه هفتم توسعه از فصل «عملیات چندمنظوره توسعه نواحی» برای تهیه و پایش این برنامه ها، در چهارچوب اعتبارات مصوب مربوط، بودجه اختصاص می یابد.

ب. تغییر کارگروه های ستاد استانی بازآفرینی براساس دستورالعمل و شیوه نامه ستاد ملی بازآفرینی.

پ. تقویت ساختار سازمانی ادارات کل راه و شهرسازی استان ها برای ایفای نقش دبیرخانه ای ستاد استان و پایش سیاست ها و برنامه های مصوب.

۳. سطح شهرستانی

ستادهای شهرستانی بازآفرینی با همکاری کمیته برنامه ریزی شهرستانها، نهاد پایه دولتی برای اجرای برنامه عملیاتی اقدام مشترک پیش نگر و پیشگیری (مصوب ستاد استانی بازآفرینی و شورای برنامه ریزی و توسعه استان) و همچنین تصویب برنامه عملیاتی اقدام مشترک شهر و محله تهیه شده توسط دبیرخانه ستاد شهرستانی بازآفرینی و هماهنگی و پایش اجرای آن ها هستند. بنا به جایگاه قانونی، کمیته برنامه ریزی شهرستان و ستاد شهرستانی بازآفرینی و شوراهای اسلامی شهر و شهرستان نقش اساسی در تعریف و اجرای طرح (پروژه) های مکان محور دارند. ظرفیت سازی برای ایفای این نقش بر اساس آیین نامه ای که در سه ماه اول قانون برنامه هفتم توسعه توسط سازمان برنامه و بودجه کشور و دبیرخانه ستاد ملی بازآفرینی تدوین می شود، انجام خواهد پذیرفت. در قانون برنامه هفتم توسعه از فصل «عملیات چندمنظوره توسعه نواحی» برای تهیه و پایش این برنامه ها در چهارچوب اعتبارات مصوب مربوط، بودجه اختصاص می یابد.

۴. سطح شهری

شهرداریها وظیفه دبیرخانه ستادهای شهرستانی بازآفرینی و تهیه برنامه جامع عملیاتی اقدام مشترک شهری را برعهده دارند. همچنین شهرداری های مراکز استان و شهرستان و نیز شوراهای استان و شهرستان نقشی تأثیرگذار در

برنامه ریزی فضایی برای پیش نگری و پیشگیری از ایجاد و رشد این سکونتگاه ها دارند. برای ایفای این نقش، باید ظرفیت سازی و نهادسازی لازم صورت گیرد. در این چهارچوب و با رعایت قوانین، سیاست های مربوط به شهرداری ها به شرح زیر است:

الف - بر اساس «دستورالعمل تدوین سند برنامه راهبردی - عملیاتی شهر و شهرداری» (مصوب ۱۳۹۴)، «دستورالعمل تهیه و تصویب برنامه عملیاتی اقدام مشترک بازآفرینی شهری» (ابلاغی ۱۳۹۷) و نیز دستورالعمل های ستاد ملی بازآفرینی و شرکت بازآفرینی شهری ایران، شهرداری ها موظفند برنامه های راهبردی و عملیاتی توسعه دانش بنیان شهری و توانمندسازی و سامان دهی سکونتگاه های غیررسمی را برای شهر، مناطق و مجموعه های شهری تهیه کنند تا بتوانند از حمایت منابع دستگاه های دولتی استفاده نمایند. بدین منظور در مدت اجرای قانون برنامه هفتم توسعه از فصل «عملیات چندمنظوره توسعه نواحی» برای تهیه این برنامه ها مطابق شیوه نامه و اسناد فرادست ستادهای ملی و استانی بازآفرینی، در چهارچوب اعتبارات مصوب مربوط، بودجه اختصاص می یابد.

ب - برای پرهیز از تعارض و تداخل برنامه ها و طرح (پروژه) ها، هرگونه اجرای طرح (پروژه) خارج از برنامه جامع اقدام مشترک مصوب ستاد استانی بازآفرینی در سکونتگاه های غیررسمی و نهادسازی مضاعف یا موازی با مدیریت شهری برای توسعه بخشی و تسهیل گری ممنوع است.

پ - پیشبینی و ارتقای ساختار مرتبط با بازآفرینی شهری پایدار در شهرداری ها از طریق سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور در همکاری با سازمان اداری و استخدامی کشور.

تبصره - نیروی انسانی سازمان های عمران و بازآفرینی فضاهای شهری متناسب با شرح وظایف آن بازتعریف شود .

ت - نهادسازی لازم برای تأسیس «صندوق های توسعه محله» از طریق سازمان های عمران و بازآفرینی فضاهای شهری.

تبصره - صندوق های توسعه محله با مشارکت مردم و فعالان اقتصادی محله و کمک های دولتی و عمومی، صندوق های نوآوری، کارآفرینی امید، خیرین و غیره تأسیس می شود و جریان مالی برای پشتیبانی از توسعه محله را از پروژه های مجزا به سوی برنامه ی واحد و مدیریت یکپارچه برای توانمندسازی و سامان دهی و توسعه دانش بنیان هدایت می کند و انباشت سرمایه مالی را ممکن می سازد .

ث - به کارگیری انجمن های مدنی (غیردولتی) برای ارائه خدمات و مشاوره ارزان و تخصصی در زمینه هایی همچون توسعه مشاغل خانگی، استحکام بخشی ساختمان، آموزش، امور حقوقی، تسهیل گری و غیره.

ج - تدوین برنامه های سکونتگاه های غیررسمی در چهارچوب محله های متعارف شهری (و نه قطعه هایی از یک محله) و به صورت همگرا و یکپارچه با پهنه شهری .